

CERKVENI GLASBENIK.

Organ Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z muzikalno prilogo vred 2 gold., za ude Cecilijinega društva in za cerkve ljubljanske škofije 1 gold. 50 kr.

Vredništvo in opraviništvo je v hiši „Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov“, Poljske ulice št. 10.

Jakob Gallus.

(Studije o njem; podaja J. Mantuani.)

Omikani muzikalni svet slavi letos 300letnico smrti glasbenega mojstra-orjaka. Godi se svetu kot večjidel navadno: Slavi ga, ker nekako instinktivno čuti, da presega njegov genij meje vsakdanjosti, dà, tudi meje navadnih izvršujočih umetnikov, a ne čišla ga iz prepričanja. To je povse naravno. Ne rečem, da našega mojstra svet sploh ne pozna; celó strokovnjaški svet ne vé zanj. V nas Slovencih se temu ni diviti; mi stojimo na stališči, kot ga navadno ustvarja oportunistem. Ne brigamo se dovolj za svoje in za svojstvo, če jih ne najdemo v svoji bližini. Bolj čudno je to, da ga niti ondi ne poznajo, kjer imajo priliko spoznavati ga iz pristnih virov njegovih del.

Dasi moramo pripoznavati, da bi se bil uže marsikdo potrudil, da pokaže svetu rojaka, koji ima na istodobnem glasbenem polji gotovo več zaslug, kot Trubar za slovstvo, moramo vendar obžalovati, da taki nimajo ne prilike ne pripomočkov, proučiti njegovih umotvorov.

Bilo je pred več leti, ko sem četrtošolec pod vodstvom g. stolnega kapelnika A. Foerster-ja pel krasno skladbo Gallovo „*Ecce quomodo moritur justus*“. Po sklepu reče nam izvrstni naš učitelj: „Glejte, ta mož bil je Kranjec; vemo pa o njem le, da je bil okoli 1550 rojen, a 1591 da je umrl; drugega ne vemo nič o njem; in bil je vendar tako izvrsten godbenik“.

Želja, zvedeti kaj več o tem sijajno-neznanem možu navdajala me je od one ure vedno, seme zasejano ni zamrlo več. A dokler sem bil le v Ljubljani, ni mi bilo moč poizvedeti kaj več. Pripomočkov nisem imel in tudi to, kar bi bil lahko iztaknil, ni mi bilo dostopno kot ubogemu dijaku, ki je povsod zadnji. Po prihodu v prestolno mesto pa so se mi takoj odprla na stežaj vrata do vsih velikanskih zbirk in duševnih zakladov. Tu pričel sem takoj ob prostih urah in trenutkih iskati. Šlo mi je pa kot vsakemu arheologu: kopati je bilo treba, in to na slepo srečo. Cel teden je potekel, ne da bi me bil odškodoval le z enim samim zrnem! Tako sem srečno prelistal 437 starih in novih folijantov, knjig

in knjižic, programov, brošuric in celó dnevnikov — in dobil vsaj toliko gradiva, da sem mogel naprej. Na podlagi teh podatkov in belježek jel sem tekati in siliti do virov po najkrajši poti: jel sem dopisavati knjižnicam in muzikalnim zbirkam po Avstriji in Nemčiji. Kakó se človeku ob takih prilikah godi, to vé vsakdo, ki se je kedaj bavil z znanstvenim raziskavanjem. Mnogo zavodov mi je uljudno in hitro odgovorilo — a večji del so bile tužne vesti; odgovarjalo se mi je, da Gallus-a sploh ni med inimi skladatelji, ali pa da je le en glas tega ali družega umotvora njegovega. Od drugodi se mi je spet javilo, da bi bilo lahko kaj, a da zbirka ni urejena, da torej ni moči ničesar najti. Skorej je bilo obupati. A zato potolažila so me toliko bolj poročila, koja so izvedno javila, da hranijo dragocene zaklade našega rojaka v svojih zbirkah. Vsako tako poročilo dalo mi je nove moči. S tem pa ni bilo dovolj. Da se res kaj dožene, treba je stvari videti. Zato sem se l. 1889 napravil na pot po Českej in Moravskej, po krajih kjer je baje deloval naš rojak. Tu sem se pa tudi uveril, da ga ne poznajo drugodi bolje, nego pri nas. Dobil na tej poti nisem družega nego za njegov životopis dragocen podatek: namreč njegov zapuščinski inventar pisan v českem jeziku in hranjen v knjigi inventarov v staromeški svetovalnici. Z redko postrežnostjo in ljubeznjivostjo postavila sta mi gg. prof. dr. Emler in prof. dr. Čížakovský arhiv na prosto preiskavanje. Po inih mestih českih nisem dobil ničesar. Isto tako godilo se mi je po Moravskem.

Tudi tam, kjer sem upal dobiti največ — odšel sem nezadovoljen, namreč iz arhiva v Kromerižu. V Olomucu se mi je zatrjevalo, da ondi je vse, kar je v dotiki s škofi. A prišedši tje moral sem najprej priboriti si dostop, in potem mi ni bilo mogoče uprav do arhiva, ampak poznamenjal sem posamezne folijante in kopijare, za kolikor sem jih vedel in te prinašal mi je nadzornik enega za drugim v veliko pisarno oskrbniško. Čas mi je pa potekel, moral sem na Dunaj nazaj. V primeri s stroški in trudom bil je rezultat, rekel bi, ničeven. A to ni me odstrašilo; dopisaval sem ne le oficijelnim potom knjižnicam, temveč tudi posameznikom in brbal dalje po dunajskih zbirkah. Začetkom lanskega leta obrnil sem se s prošnjo za podporo na deželni odbor, mestni magistrat in po njem na hranilnico Kranjsko. Ti trije zavodi in korporacije vročili so mi za pot v Nemčijo zadostno svoto denarja, in tako mi je bilo možno na precej dolgo pot skozi Tirolsko, Bavarsko, Saško in Prusko do Stetina in od todi preko Pomorja (Pommern) skozi prusko Šlezijo nazaj. — To je kratek obris zgodovine mojega preiskavanja.

Ker bom spisal obširen životopis Gallus-ov, poročam tu le ob kratkem o onih delih, koje sem dobil in večji del tudi porabil, jedno celó popolnoma prepisal na svojem potu.

1. Na Avstrijskem.

Na Dunaji ima c. kr. dvorna knjižnica prvo tiskano delo Gallusovo, to so njegove maše. Naslov jim je: *„Selectiores quaedam missae pro ecclesia Dei non inutiles, nunc primum in lucem datae et correctae ab*

Authore Jacobo Händl. Tenor libri primi. Pragae. Ex officina Typographica Georgii Nigrini Anno M. D. L. XXX. — (1580). — Na obratni strani grb škofa Olomuškega, Stanislaja Pawlowskega. Potem predgovor in posvečevalno pismo omenjenemu škofu. Na to sledita dva latinska stihotvora, oba v distihih; prvi z naslovom „*Musa loquitur*“, drugi „*Ad authorem*“. Potem kazalo in razvrstitev maš v prvem zvezku in potem v ostalih treh. Prvi zvezek ima 4 maše.

1.) Sedmoglasna (2 Discanti, 2 Alti, 2 Tenori, 1 Bassus). Téma: *Undique flammatis* etc. — 2.) Osmeroglasna; (2 Discanti, 2 Alti, 2 Tenori, 2 Bassi). Téma: *Pater noster* etc. — 3.) Osmeroglasna; (2 D., 2 A., 2 T., 2 B.). Téma: *Elisabeth impletum est tempus*. 4.) Osmeroglasna; (zvoki kot zgoraj). Téma: *Casta novennarum* etc.

Drugi zvezek. Naslov kot pri prvem. Isto tako stihotvori, — in predgovor škofu Stanislaju. Vsebina so spet 4 maše, ki so pa poznane s tekočimi številkami, kot nadaljevanje prvega zvezka.

5.) Šesteroglasna (2 D., 1 A., 2 T., 1 B.) *super Dorium (tonum sc.)*. 6.) Šesteroglasna (2 D., 1 A., 2 T., 1 B.). Téma: *Elisabeth Zachariae magnum virum genuit*. To je ista maša, kot sem jo našel preteklo leto v licealni knjižnici in se bo pela 12. julija v stolnici ljubljanski. 7.) Šesteroglasna (1 D., 2 A., 2 T. 1 B.). Téma: *Locutus est Dominus ad Moysen*. 8.) Šesteroglasna (1 D., 2 A., 1 T., 2 B.). Téma: *Sancta Maria*.

Tretji zvezek. Naslov kot pri prvi. Predgovor: *D. Casparo, Abbati Zabrdovicensi ac Syloensi*. Vsebina in razvrstitev:

9.) peteroglasna maša (2 D., 1 A., 1 T., 1 B.). Téma: *Adesto dolori meo*. 10.) peteroglasna (1 D., 1 A., 2 T., 1 B.). Téma: *Transeunte Domino*. 11.) peteroglasna (1 D., 1 A., 2 T., 1 B.). Téma: *Im Mayen* etc. 12.) peteroglasna (2 D., 1 A., 1 T., 1 B.). Téma: *Ich stund an einem Morgen* etc.

Četrty zvezek. Naslov kot pri prvem. Predgovor: *D. Johanni, Abbati monasterii Zwettl*. Vsebina in razvrstitev:

13.) čveteroglasna (1 D., 1 A., 1 T., 1 B.). Téma: *Ob ich schon arm und elend bin* etc. 14.) Čveteroglasna (1 D., 1 A., 1 T., 1 B.). Brez posebne téme *super Mixolydium*. 15.) Čveteroglasna (1 D., 1 A., 1 T., 1 B.). Téma: *Un gay bergir*. 16.) *Missa 4 vocum omissis pausis, servatis pausis octo* etc.

Vsi štirje zvezki istega glasu vezani so v en sam del; takih delov je sedem, v sedmem ste: *septima et octava vox* skupaj. Vezani so v rujavo usnje, dobro ohranjeni ter imajo mnogo pripisanih pripomenkov. — Na koncu sta še dva stihotvora: *Paraclesis ad Musices amatorem* in *Author operi*.

V isti knjižnici je tudi v rokopisu 16705 čveteroglasni „*Veni sancte Spiritus*“ našega mojstra, dosedaj še nikjer natisnen, kot morem sedaj sigurno reči.

Ista knjižnica ima tudi zbirko: Erhardt Bodenschatz, *Florilegium portense, continens CXV selectissimas cantiones 4, 5, 6, 7 et 8 vocum, praestantissimorum nostrae aetatis autorum* i. t. d. *Lipsiae*, 1618. Ta izdaja

omenjene zbirke in prva njena izdaja od l. 1603 imate po 19 motet Gallus-ovih. Tu jih navajam po drugi izdaji, kojo sem imel v dvorni knjižnici v roci. Na potu sem primerjal v Nemčiji te svoje zapiske tudi s prvo izdajo od l. 1603, in videl, da se gledé števila in vsebine motet Gallusovih ne ločite.

Tu imamo št. 10. *Repleatur os meum*; 13. *Beatus vir*; 24. *Ego sum panis*; 27. *Media vita*; 29. *O quam metuendus*; 36. *Veniet tempus*; 37. *Audi tellus*; 47. *Domine quando venies*; 49. *Cantate Domino*; 61. *Adoramus te*; 62. *Filiae Jerusalem*; 63. *Dominus Jesus*; 64. *Ecce quomodo*; 65. *Alleluja in Resurrectione*; 70. *Veni sancte* (8 voc.); 72. *Hodie cōpleti*; 78. *Jam non dicam*; 82. *Hierusalem gaude* in 84. *Veni domine*, torej skup 19 motet, ne pa kot Fétis trdi, 33. Ta (ali njegov dopisnik) ni imel nobene izdaje Bodenschatz-ove v roci; izdaje od l. 1603 in 1618 imate po 19 motet; naslednje, od l. 1628 in 1721 jih niti toliko nimate.

Nadalje imamo v istej knjižnici tudi eno moteto — to omenjam tu le kot curiosum — za plunko prirejeno v knjigi: „Lautenbuch, | viler | Newerlessener | fleissiger, schöner Lau | tenstück, von artlichen Fanta- seien, kunst | lichen Musikartlichen lateinischen Muteten mit | fünf und sechs Stimmen | etc. durch Sixtum Karpel, ANNO MDLXXXVI. (1586). Št. 25. *Surge prospera amica mea*; 4 voc. (*prima et secunda pars*). — Modernih izdaj tu ne omenjam.

Neprecenljiv zaklad ima pa drug zavod na Dunaji: Gesellschaft der Musikfreunde (konservatorij). Tam je delo, kjer lahko gledamo orjaški genij Gallusov, kot bi bil iz kamna izklesan. Vse pridobitve v tehniki, v menzuralni in v kontrapunktu, — da celó o melodiji lahko govorimo pri Gallusu, — vse to je shranjeno v nastopnem delu. Naslov mu je:

TOMVS PRIMVS MVSICI OPERIS HARMO | NIARVM, QVA- TVOR, QVINQVE, SEX, OCTO | ET PLVRIVM VOCVM QVAE EX SANCTO CATHOLICAE | ECCLESIAE VSV ITA SVNT DISPOSITAE ut omni tempore inservire queant. | Ad Dei Opt: Max: laudem et Ecclesiae sanctae decus. | Incipit pars Hiemalis. | AVTHORE Iacobo Handl. | TE- NOR. | PRAGAE, TYPIS Georgii NIGRINI. Anno MDLXXXVI (1586) — 4°.

Za tem naslovom nahajamo predgovor, in sicer govori Gallus škofom: Martinu, nadškofu Pražkemu, Stanislaju, škofu Olomuškemu in Andreju, škofu Vratislavskemu. Po predgovoru vidimo 4 stihotvore: a) *Ad Ecclesiam* (12 vrst). b) *Ad lectorem* (16 vrst). c) *Ad musicum* (18 vrst), d) *Ad authorem* (12 vrst). Za tem je kazalo prvemu oddelku tega prvega zvezka, obsegajoče skladbe za advent. Ta prvi oddelek ima 26 števil, katerih imajo nekatere po dva dela. Drugi del takih skladb smatra se lahko samostojnim; zato bom tudi v oklepajih pridal številko za ta slučaj, če se namreč vsak del takih skladb, ki jih imajo po več, posebej šteje.

Izmed teh 26 števil prvega oddelka (adventa) je 6 števil za 8 glasov, 7 (8) števil za 6 glasov, 7 (8) števil za 5 glasov, 6 (8) števil za 4 glase.

Drugi oddelek prvega zvezka obsega božič, novo leto in sv. tri kralje, in ima za ta čas 38 števil (od št. 27 — 64). Od teh je: 1 številka za 16 glasov, 2 številki za 12 glasov, 2 številki za 10 glasov, 1 številka za 9 glasov, 8 številki za 8 glasov, 1 številka za 7 glasov, 8 (10) številki za 6 glasov, 7 (8) številki za 5 glasov, 8 številki za 4 glase.

Tretji oddelek obsega za postni čas (*a dominica septuagesima per quadragesimam*) pesni *de poenitentia*, v 39 številkah, od katerih je: 7 (8) številki za 8 glasov, 15 (24) številki za 6 glasov, 12 (15) številki za 5 glasov, 5 (8) številki za 4 glase. S 103. številko konča prvi del.

Drugi del ima ravno tak naslov kot prvi, samo letnica je 1587. Predgovor se obrača k opatom in drugim cerkvenim dostojanstvenikom. Po predgovoru sta dva stihotvora: *Ecclesiar*, (22 vrst) in *Authori* (18 vrst.)

Potem sledi kazalo. Ta drugi del ima 70 števil v treh oddelkih.

Prvi oddelek (*de passione Domini nostri Jesu Christi*) ima izmed 28 števil 4 (6) številke za 8 glasov, 3 (5) številke za 6 glasov, 2 številki za 5 glasov, 8 (11) številki za 4 glase, 11 številki za 4 glase in 2 zbora, obsegajoče lamentacije, *miscere*, *benedictus*.

Drugi oddelek (o vstajenji in vnebohodu Gospodovem) obsega 27 glasbotvorov (št. 29 — 55) in sicer: 1 številko za 16 glasov, 1 številko za 12 glasov, 7 (9) številki za 8 glasov, 5 (9) številki za 6 glasov, 7 (8) številki za 5 glasov, 6 (7) številki za 4 glase.

(Dalje prih.)

Jakoba Gallus-a maša „*Elisabeth Zachariae*“.

Dne 12. julija oslavi izvedenjem šesteroglasne te maše zbor ljubljanske stolnice pod vodstvom g. Ant. Foersterja tristoletnico Gallus-ove smrti.

Gallusovo ime je na dobrem glasu po glasbenem svetu, akoravno je le malo njega skladb izvršujočim godbenikom pristopnih in znanih. Vzrok temu je, da so bila dela njegova tiskana pred tremi stoletji, pozneje pa ne več izdana. Posamezni izvodi so zbog tega že redki in le v knjižnicah po širnem svetu raztrošeni, ohranjeni. Novejših izdaj pa ni, le posameznosti so ponatisnjene kot uzorci Gallusove muze v modernih zbirkah Proske, Bodenschatz, Schöberlein, Jahn, Becker, Rochlitz.

Maše njegove, kojih je zasledil g. Mantuani nad 16, bile so dosle nepoznane — trdilo se je, češ, da Gallus nobenih spisal ni. Jedna teh maš in prav maša „*Elisabeth Zachariae*“ postala je pred kratkem šele pristopna ljubljanske stolnice zboru po najdbi njenega rokopisa v ljubljanski licealni knjižnici. Tu jo je prevel g. Karol Hoffmeister iz stare menzuralne notacije v novodobno partituro, stolni kapelnik g. Foerster pa jo priredil, da ustreza sadanjih pevcev potrebam.

Da pa opozorimo čitatelje in širjo domovino na visoko umetniško vrednost vélicege tega Kranjca skladb, preskrbeli smo si iz peresa g. Karola Hoffmeistera, klavirskega učitelja „*Glasbene Matice*“, oceno zgoraj navedene maše, katero tu doslovno podajamo:

*Ta našel jo je g.
Karlmann in
to prevedel g.
Engelke in g.
Foersterja.*

Smer, po koji se je bil Gallus kot skladatelj napotil, bila je ona resnega sloga cerkvenega šole beneške, tedaj bolj prosta od smeri Palestrine ali Naninija. K temu je še umerjena (moderovana) po raznih vplivih, zlasti po sodobni glasbi nemški in po značaju skladateljevem.

Njegova maša „*Elisabeth Zachariae*“ služi naj nam kot študijski objekt, da se učimo na nji spoznavati značaj umetniške tvorbe Gallusove.

Sprva si jo oglejmo s stališča tehniškega.

Omenili smo uže, da pripada skladatelj v tem oziru beneški šoli, kojo je ustanovil Willaert v XVI. stoletji. Značilni so za to šolo poglavitno „*cori spezzati*“ — t. j. razdeljenje masse v več zborov z različnimi sestavami (kombinacijami) glasov, kar ima namen doseči raznolikosti v zvokovih efektih — v nasprotju k resni polifoniji šole rimske in izvirno nizozemske.

In zares, prvo prevlada v celi maši. Glasovi kupičijo se zdaj v dva zbora po tri, zdaj v tri zборе po dva glasova, odgovarjajoč in ponavljajoč se vzajemno. Drugo, polifonija, kaže se nam le redkoma, le kakor mimogredé. Bogate polifonije poslužil se je bil Gallus le tamo, kjer je táko posluževanje še bilo v splošni navadi, zlasti pri „*Amen*“ — potem pri plesajočem „*Hosanna*“, ki je prerejeno iz kratkega, brhkega motiva. — Razun tega seveda so na vseh onih mestih, kjer je postal material radi rabe manjšega števila glasov, gibkejši in k polifonnemu izdelanju pripravnejši. To velja posebno o troglasnih stavkih „*Benedictus*“ in „*Pleni sunt coeli*“. Zlasti zadnji kanon, to v unisonu, ki je nadpisan po starem nizozemskem običaju z „*Trinitatem in unitate veneremur*“ — kar je prvič igra z besedami: „Trojico častimo v edinstvi“, drugič pa zajedno tudi igra v glasbi: „trije glasovi iz jednega“, t. j. vsi trije glasi pojó v kanonu — je mojstersko delo kontrapunktike, a tudi pri vsi umetelnosti poln miloglasja.

Moramo-li Gallusa po takem visoko ceniti uže po strani tehniški, mojstra v obvladanju materiala, ki se je resno bil šolal, kaže se nam v tej maši zajedno tudi s stališča čisto estetičnega kot umetnik, ki misli, da si je svest namena svojega tvorjenja. Njemu ni tekst, kakor večini sočasnih mu komponistov, le vešalo za plašč glasbe, ni beseda le sredstvo, da kaže kontrapunktično svoje znanje. Staviti ga hočemo v vrsto onih umetnikov, ki so ohranivši stare forme pri vsi umetelnosti respektovali liturgiško besedo — ter ohranili pravo razmerje med njo in glasbo. To ravno, čistost v slogu njega cerkvenih skladeb, stavi ga med prvake vélike njegove dobe.

V njega maši ni takta, ki bi bil odmev necega posvetnega — kakor prejšnji posvetni kanti firmi; — vse vzcveta, bodi si iz lastnega ali pa iz rimskega korala, in ne najdemo takta, kjer bi bila beseda z glasbeno mislijo v konfliktu.

Gallus znal je pogoditi pravo sredo, ki ga je varovala, da ni bil ne necerkveno dramatičen, kakor poznejši skladatelji italijanski nasledkom prenapetega zasledovanja teksta, a da tudi ni otrpnela umetnost v liturgičnih okovih, kakor to nahajamo v stari šoli nizozemski.

Te lastnosti zadostujejo popolnoma, da ostane svetu Gallus-ovo ime nepozabljeno, dela pa v trajni uporabi. Nam pa, ki bivamo v Kranjski, njegovi domovini, ostane naj v častečem ga spominu. Res, da ga je odposlala usoda v tujino; toda sin Kranjske ostane. On sam se je vedno Kranjca imenoval, ter družil, kakor je to razvidno iz večine njegovih ostalin, rodno svoje ime vedno z pristavkom „Carniolus“. — . —

D o p i s i.

Z Dunaja. Ker ste v zadnjem listu prinesli adresno, katero je predsedništvo cerkveno-glasbenega shoda v Soave bilo poklonilo sv. Očetu dne 18. avgusta 1890, izvolite vsprejeti še poročilo o delovanju vatikanskega semenišča (seminario vaticano) za cerkveno glasbo, kateremu je sv. Oče postavil na čelo P. de Santi-ja S. J. kot vodjo. Mimogrede naj bode rečeno, da je P. de Santi rodom Tržačan, (sestra njegova je organistinja pri čč. ss. Uršulinkah v Gorici, ki se mnogo trudi za preustroj cerkvene glasbe), pisatelj cerkveno glasbenih člankov v „Civiltà cattolica“ in duša italijanskih cecilijancev. O uspehih zgoraj omenjenega vatikanskega semenišča je pisal v Lokalanzeiger-ju protestant baron Dr. Bilguer in prestavo tega članka je prinesel goriški Eco del Litorale v števil. 4. maja 1891. Članek slóve tako-le:

Zdi se, da se hoče P. de Santi resno povrniti k starim, ker je ne samo naučil svoj kor pravilno prednašati klasično glasbo, temveč tudi — kar vsak pazljiv poslušalec hitro spozna — v prav kratkem času vlil svojim učencem naraven čut za glasbo in prav živ vkus za stare melodije gregorijanske.

To ni moglo biti lahko, ker se mora pomisliti, da on ni dobil skrbno pripravljenih tal in v tem zmislu vže obdelanih. Temveč so bili stari predsodki in pa poglavitna zapreka ono neprestano menjavanje gojencev, ki je v navadi po semeniščih; na drugi strani pa je pomagal oni naravni čut za glasbo, ki je nekako lasten vsem Italijanom.

Izmed 60 gojencev vatikanskega semenišča je bilo izbranih 25—30 za sestavo pevskega zbora, starih 9—20 let. Mi smo imeli priložnost prepričati se o uspehih in pridobitkih teh mladeničev in smo se čudili njih spretnosti v petju in pa absolutni gotovosti, katero kažejo vsi, tudi najmlajši, pri čitanju partiture.

Njih mladi glasovi imajo neko posebno barvo, da gladijo poslušalca najsladkeje. Tudi je znana njih nežnost, ki morda izvira od tod, ker so vsi pevci Rimljani in imajo kot taki zelo čist in povsem pravilen izgovor. Govoreč o uspehih vatikanskega semenišča glede glasbe, je treba najprej omeniti, da se je začelo preustrojati (cerkveno glasbo) še le v maju l. 1888. Vže spomladi naslednjega leta je zbor nastopil v cerkvi s produkcijami, izmed katerih omenjam samo slavno Palestrinino mašo Iste Confessor. V juliju l. 1890 je doletela zbor največja čast biti poklicanemu pred sv. Očeta Leona XIII., da bi pokazal svoj napredek in zmožnost. O tej priliki se je sv. Oče o mladenčih prav pohvalno izrazil.

Decembra preteklega leta smo bili navzoči pri javni produkciji Schola Cantorum (pevske šole) in smo slišali veličastni kor Haydnovega stvarjenja (Die Himmel erzählen) in Mendelssohnovega Paula (O welch' eine Tiefe). To je gotovo velika zasluga P. de Santijeve in kaže, da se je zgloбил v glasbo klasičnih oratorijev in v muzikalni klasični duh. Oba kosa sta bila prednašana od italijanskih grl in v italijanskem jeziku takó dobro, da bi delala čast kateremukoli boljšemu koru nemškemu. Druga produkcija, pri kateri smo bili navzoči, je bila 5. tega meseca v čast obletnice papeževega kronanja in v spomin sv. Gregorija Velikega. Posebno zanimiva je bila zato, ker je P. de Santi imel govor, v katerem je modroval o početkih in o razvitku gregorijanskega petja, kakor tudi o najnovejših sadovih gregorijanskih študij, katere so dosegli posebno francoski benediktinci v Solesmih in naposled o ukrepih sedanjega papeža za preustroj cerkvene glasbe.

Program se je, kakor se samo ob sebi razume, kretal samó v klasičnih mejah.

Klasična glasba mora nekako preiti v kri in kosti današnjega roda. Samó tedaj se bo razumela prava cerkvena glasba kot ineniten dar Božji, in samo tedaj bode mogoče z

modernimi močmi stvariti umotvore, ki povsem spolnjujejo nebeško nalogo prave glasbe. Vsekako moramo imeti največe spoštovanje do sv. Očeta Leona XIII. kakor tudi do kora vatikanskega semenišča, izvežbanega od P. de Santija, da sta pokazala v tem obziru pravo pot. Iz teh vspehov se tudi razvidi, koliko se dá doseči na polju cerkvene glasbe, če se ima dobro voljo, stanovito pridnost in sistematično ter dobro vodjeno šolo.

Novomesto. Praznik sv. apostolov Petra in Pavla bil je za naš pevski zbor kaj imeniten. Skrbno se je pripravljaj, da svojemu milostljivemu pokrovitelju, gospodu proštu za god napravi kaj posebnega. Pela se je njemu posvečena „Missa in hon. ss. app. Petri et Pauli“ od Ig. Hladnika op. 16. Introit in Communio koralno, za Graduale „Tu es Petrus“ od Palestrine 6 glasno za dva sop., alt, dva ten.; bas., iz Lückove zbirke IV., št. 20; Off. „In omnem terram“ od dr. Fr. Witta za 8 glasov v dveh zborih, iz Flieg. Blt. 1885.; pri blagoslovu A. Foersterjev Tantum ergo iz op. 16., št. 2. Vse skladbe so se predavale točno in z veliko navdušenostjo, ker zavest, da se Palestrinov Tu es Petrus to pot prvič poje na Slovenskem, kakor tudi Off. od Witta, sponosila in razgrela je vse sodelujoče (vseh skupaj 19). Kdor ima omenjeni skladbi, lahko uvidi, da je naš pevski zbor vrlo izvežban, ker je kos, kaj tacega peti. Bog daj le vsemu zboru edinost, vztrajnost in gorečnost kot do sedaj; veliko lepega bode še lahko storil v čast božjo in povzdigo prave cerkvene glasbe.

Le na delo! Povsod se dobé lahko pevke in pevci; vztrajnost, pridnost in gorečnost za lepo in pravo cerkveno glasbo vse zapreke prenaga. Začetek je nekoliko težak, a toliko je bolj vesel vsakdo lepega uspeha, kateri po stanovitnem trudu nikdar ne izostane.

Razne reči.

— Konec šolskega leta in ob enem javna skušnja učencev naše orglarske šole (št. 13. na starem trgu) bode v ponedeljek 13. julija ob 9. uri zjutraj. Vabijo se k nji vsi prijatelji cerkvene glasbe.

Začetek novega šolskega leta bode 16. sept. ob treh popoldne.

— 1300-letnica sv. Gregorija Vel. se je v Rimu od 9. do 17. aprila t. l. jako sijajno obhajala in to po raznih cerkvah: 9. aprila pri sv. Pavlu zunaj mesta, kjer je 20 benediktincev koral pelo, 10. aprila pri sv. Petru, 11. aprila pri sv. Janezu v Lateranu, 12. aprila pri sv. Gregoriji na Célji (rojstni hiši sv. Gregorija), 13. in 14. aprila je bila „znanstvena akademija“ v Pijevem semenišči in zborovanje arheologov pri sv. Agati Gotski, 15. aprila izlet arheologov k stari baziliki sv. Petronile pri katakombah ss. Nereja in Ahileja, zvečer je bilo v S. Maria in Capella 100 revežev nasitenih, 16. aprila je govoril pri sv. Gregoriji na Célji P. Grisar S. J. o zgodovini tega samostana, zvečer so se razpravljale Gregorijeve bogoslovne vednosti, 17. aprila bili so vsi udeležniki 1300letnice od sv. Očeta Leona XIII. v avdijenci sprejeti. Slavnost se je končala z akademijo v uradni palači papeževi.

— Vis. čast. g. nadškof v Köln-u, dr. Filip Krementz je svoji duhovščini razglasil, da, ker so iztisli antifonarija in graduala za Kolinsko škofijo pošli, ga ni volja, knjigi dati zopet ponatisniti, marveč naj si preskrbé, kjer je novih treba, onih koralnih knjig, katere sta Pij IX. in Leon XIII. avtentičnim spoznala in je vsm škofom priporočala.

— Poletni čas je čas zborovanj in pevskih shodov. Naznanili smo že občni zbor nemšk. Cec. društva v Gradci; podučevalni kurz in zborovanje orglarjev in orglavcev na Dunaji. — Zborovali bodo tudi amerikanski cecilijanci ter napravili v mestu Defiance od 7.—16. julija t. l. kurz za organiste, katere bosta podučevala gg. Singenberger in P. Jung. Dr. F. X. Haberl bode vodil od 3.—9. avgusta podučevalni tečaj za katoliške pevovodje, orglavce in cerkv. pevce v Landau (Pfalz); od 20.—25. julija pa v osrednjem samostanu „angleških gospodičen“ na Bavarskem. K temu shodu so v prvi vrsti vabljeni pevske učiteljice samostanskih zavodov. Vnema teh Bogu posvečenih devic za dostojno službo božjo nam daje upanje, da bode sad Haberl-ovega poduka obilen in prijeten.

 N u j n o prosimo, naj bi čč. gg. naročniki C. Gl-a blagovolili poslati zaostalo naročnino tega in prejšnjih let.

Pridana je listu 7. števil prilog.

Odgovorni vrednik lista **Janez Gnježda**. — Odgovorni vrednik glasb. priloge **Anton Foerster**.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska R. Milic.

CERKVENI GLASBENIK.

Organ Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z muzikalno prilogo vred 2 gold.,
za ude Cecilijinega društva in za cerkve ljubljanske škofije 1 gold. 50 kr.

Vredništvo in opravnništvo je v hiši „Katoliškega društva rokodelskih pomočnikov“,
Poljske ulice št. 10.

Jakob Gallus.

(Studije o njem; podaja J. Mantuani.)

(Dalje in konec.)

Tretji oddelek o binkoštih ima štev. (56 — 70), torej 15 komadov, in to: 3 številke za 8 glasov, 3 številke za 6 glasov, 4 številke za 5 glasov, 5 (9) številke za 4 glase. S tem je končan drugi del.

Tretji del ima naslov kot prvi in drugi; letnica je kot v drugem delu 1587, a to je izdal uže „*cum gratia et privilegio sac. caes. Maiestatis.*“ — S tem privilegijem nismo prav na čistem. Tu je ponatisnen le deloma in slove za deset let; a registrovan prepis v c. kr. dvornem in družbinskem arhivu, (kamor sta mi pristop omogočila gg. derž. arhivar Felgel in prof. Dr. Schrauf) ima izrečno „*ad sex annos.*“ To mi bode drugodi razpravljati. Predgovor velja „*Amplissimis consulibus, senatoribus, patriciis, civibus, maecenatibus eximiis.*“ Za predgovorom pa je za vsakega „cecilijanca“ in „nececilijanca“ prezanimiva „*instructio ad musicos.*“ Tudi o tej bom govoril drugodi obširneje.

Za tem je spet kazalo. Tretji del obsega 57 številke v dveh oddelkih.

Prvi oddelek ima pesmi (motete) za praznike sv. trojice in sv. Rešnjega telesa v 26 številkah in sicer: 5 (6) številke za 8 glasov, 1 (4) številke za 7 glasov, 8 številke za 6 glasov, 6 (8) številke za 5 glasov, 6 številke za 4 glase.

Drugi oddelek obsega motete za posvečenje cerkvá, in potem od 3. nedelje po binkoštih do adventa v 31 številkah (št. 27 — 57) in sicer: 1 številko za 16 glasov, 1 številko za 12 glasov, 7 (9) številke za 8 glasov, 1 številko za 7 glasov, 6 (8) številke za 6 glasov, 5 (10) številke za 5 glasov, 10 številke za 4 glase. S tem je bilo cerkveno leto preskrbljeno; te tri dele sklepa na koncu spet stihotvor „*Ecclesiae*“ v 16 vrstah. — Vsak glas je posebej tiskan v enem zvezku; ker je največ osmeroglasnih glasbotvorov, imamo osem zvezkov, a vsak razdeljen je v tri oddelke, kot smo zgoraj povedali. Le 10-, 12-, 16- in večglasni glasbotvori imajo po več glasov v enem zvezku. — Izdaja je potem nekoliko zastala.

Kajti četrti del z istim naslovom kot prvi trije prišel je na svetlo še le leta 1590. Predgovor velja v tem oddelku „*Ambrosio Dei providentia abbati Zabrdovicensi*.“ Ta predgovor je pa pisan 1. januarja 1591., torej dobrih 6 mesecev pred smrtjo našega rojaka. Ta četrti in zadnji del te res genijalno sestavljene zbirke obsega 144 komadov in se deli v 5 oddelkov, koje bomo zaradi krajšega poznamenjanja označili z rimskimi številkami.

I. O Devici Mariji. 6 številka za 8 glasov, 2 številki za 12 glasov.

II. O apostolih in evangelistih. 1 številka za 12 glasov, 7 številka za 8 glasov.

III. *Commune martyrum*. 1 številka za 12 glasov, 7 (8) številka za 8 glasov.

IV. *Commune de confessoribus*. 1 številka za 12 glasov, 5 številka za 8 glasov.

V. *De sanctis virginibus et matronis*. 2 številki za 8 glasov.

Razven teh ima potem še vsak oddelek:

I. 10 številka za 6 glasov, 7 (8) številka za 5 glasov, 7 (8) številka za 4 glase.

II. 8 številka za 6 glasov, 9 številka za 5 glasov, 8 številka za 4 glase.

III. 7 (9) številka za 6 glasov, 8 (9) številka za 5 glasov, 7 (8) številka za 4 glase.

IV. 7 (8) številka za 6 glasov, 6 številka za 5 glasov, 9 (11) številka za 4 glase.

V. 5 (7) številka za 6 glasov, 6 (7) številka za 5 glasov, 6 številka za 4 glase.

Kot impozanten sklep pa nahajamo ob koncu še 4 umotvore, koje sam naziva „*psalmi triumphales*“. Prva dva sta osmeroglasna, za dva zbora; zadnja dva sta pa za 24 glasov. Eden je 149. „*Cantate Domino*“ drugi 150. „*Laudate Dominum*“. Razdeljena sta po štiri šesteroglasne zборе; razdelitev glasov je pri obeh enaka.

I. zbor ima 2 Cant. 2 Alt. 1 T. 1 B.

II. „ „ 2 „ 2 „ 1 „ 1 „

III. „ „ 1 „ 2 „ 1 „ 2 „

IV. „ „ 1 „ 1 „ 2 „ 2 „

Pri petji začenja prvi zbor s prvim verzom; ob koncu zastavi II. zbor z drugim verzom — sam, brez prvega; — potem pride tretji zbor sam, za njim četrti, in ko ta konča svoj verz poje vsih 24 glasov. Oba psalma spravil sem v partituro, takt in moderne ključe; upajmo da bomo tudi čuli, kako doni ta orjaški umotvor. Delo spartovanja bilo je silno mučno, ker je v izdaji — sevé edini izdaji — več tiskarskih pogrškov; nedostaje namreč več pavz po različnih mestih, na kar opozarjam vse one, ki bi morebiti kedaj bavili se s tem. —

Tu podam še pregledno sestavljena števila godbotvorov v tej zbirki.

D e l	Številka v knjigi	Številka, če štejemo posamezne dele ene pesmi
I. 1586	103	126
II. 1587	70	90
III. 1587	57	72
IV. 1591	144	157
Skup	374	455

Razven tega imajo še posamezne knjižnice posamične glasove tega ali onega umotvora Gallusovega. Škotska knjižnica na Dunaji ima „*Passio*“ iz drugega dela tega „*Opus musicum*“ v rokopisu. Samostan pri Pragi, Břewnov ima nekatere glase istega „*Op. mus.*“ Novejših izdaj in prepisov ravno ni malo, a večidel iste stvari. —

Zdi se, da je ta „*Op. mus.*“ bil zelo razširjen; v Nemčiji sem ga dobil največkrat, ima ga n. pr. Vratislava, Königsberg, Grimma, Brandenburg, Berlin, Zwickau, Augsburg, München i. t. d.

Da precej tu omenim še o njegovih mašah (tiskanih), da sem jih našel v Monakovem (popolno), Berolinu, Königsbergu, Vratislavi (brez alta), Grimma, Pirna, sevé razven na Dunaji, ker sem jih najprej izteknil. S tem upam, da sem povoljno odgovoril gg. vprašalcem v „Cerkvenem Glasbeniku“ (m. avgusta, 1889. št. 8. letnik XII. Str. 64).

2. Na Nemškem.

Med tem, ko je izdajal Gallus svoj veliki „*Opus musicum*“ je pa tudi druge stvari dajal tiskati.

L. 1587 komponiral je — kolikor sem dosedaj dognal — jedino nemško pesem, koja je dandanes pri protestantski službi božji tako znana in čislana, kot njegov slavnoznani „*Ecce quomodo*“ pri nas. Pesem slove: „O Herre Gott, in meiner Noth ruff ich zu dir“ etc. Natisnena je v D. Nicol. Selneccer-jevi knjigi: Christliche Psalmen | Lieder, vnd Kirchengesenge, In | welchen die Christliche Lehre zusam gefasset vnd erkleret wird | etc. na str. 163 in 164 „Tröstliche Lieder“.

O tej pesni so se nemški učenjaki mnogo prepirali in se še. Starejši hymnologi jo pripisujejo (tudi tekst) Gallusu. Nekteri izmed novejših se temu protivijo, in jo pripisujejo Selneccerju. A vse pesni Selneccerjeve imajo šifro D. N. S. (Dr. Nic. Selneccer); ta je pa nima. To je vsekako uvaževanja vredna stvar. Tudi o tem bom na prikladnejšem mestu obširnejše poročal in govoril. — Tukaj omenjeno izdajo imel sem v roci v Monakovem v kr. dvorni in državni knjižnici. Pesem, komponirana za 4 glase je še večkrat po poznejših izdajah natisnjena in vsprejeta tudi v druge, osobito protestantske pesmarice. Jaz jo imam v prepisu iz navedene knjige.

Nekako v istem času (1586), ali še pred, izdal je glasbotvor z naslovom „*Undique flammatis Olomucum sedibus arsit.*“ Žal, da se od tega ni ohranilo več nego en sam list tenorjev, kojega hrani zavod za cerkveno glasbo (Institut für Kirchenmusik) v Vratislavi. Zanimiv pa je ravno ta list zaradi tega, ker nam je ohranjen téma njegove maše, kot smo jo navéli zgoraj. Ker se Gallus tudi pri porabi danih tém drži števila glasov, smemo sklepati, da je bil „*Undique flammatis Olomucum sedibus arsit*“ sedmeroglasen. Gotovo je, da je bil ta umotvor gotov pred l. 1580., ker je takrat uže služil kot téma prvi maši. — Leta 1589. in 1590. izdal je prvi del svojih madrigalov. V predgovoru opravičuje najprej, zakaj da poje i posvetne pesmi „*quod . . . artium Artifex mihi credidit, talento nullo non gratificari discupio*“. Pravi nadalje, da se uže tri leta bavi s cerkvenim petjem, in da je uže nekaj dal na svitlo, „*quae cantantur et audiuntur prope quotidie*“, in da s tem ustreza le prošnji od več strani; „*damus aliquid studio animoque amicorum*“. Teh pesmi ne imenuje madrigalov, kot je to v navadi bilo. „*Latinam, linguarum reginam in hoc genere pene desertam video.*“ . . . „*et madrigalium loco . . hunc cantum MORALIA inscribo, sicque ut deinceps vocentur opto*“ . . .

Naslov je:

QVATVOR VOCVM LIBRI. | HARMONIARVM MORALIVM | QVIBVS HEROICA, FACETIAE, NATVRALIA, | QVODLIBETICA, TVM FACTA FICTAQVE POETICA etc. | ADMIXTA SVNT. | Nunc primum in lucem editus. | AVTHORE Jacobo Hándl. | CANTVS. | PRAGAE, TYPIS NIGRINIANIS. | Anno MDLXXXIX.

Po naslovu predgovor „*suís musicaeque amicis.*“ — Vse delo ima 53 glasbotvoroč (ozirno 58, ker imajo nekteri po dva dela) v treh knjigah.

I. knjiga ima 14 števil (1—14), izdana l. 1589.

II. knjiga. Naslov kot pri prvi, le „*PRAGAE, Excudebat Georgius Nigrinus.* | Anno MDXC (1590). Ta obsega 19 števil (25—33).

III. knjiga ima ravno tak naslov kot druga. Obsega pa 20 števil (34—53).

Vse skladbe tega dela so, kot uže naslov pravi, čveteroglasne. Pristno izdajo imajo: v Vratislavi, (zavod za cerkveno glasbo) žalibog, nepopolno; zgubil se je tenor.

Popolno ima občinska šola (Rathsschulbibliothek) v Zwickavi na Saškem. Tu nisem imel knjige v roci, ker je bila založena; knjižnica se ravno urejuje.

1589. leta umrl je v zabrdoviškem samostanu Gašpar Schoenauer, koji je bil posebno naklonjen in v vsakem obziru mecén našemu rojaku. Na njegovo mesto prišel je drug mecén in znanec Gallusov.

Prvemu je zložil:

EPICEDION HARMONICVM | PIAE ET NVNQVAM INTERMORITVRAE ME | MORIAE, CASPARI ABBATIS ZABRDOVICENSIS AC SV | LOENSIS VIRI VITAE INTEGRITATE, DOCTRINA ET ELO | quentia praestantissimi, Musarum moecenatis aequae devotissimi ut vigilantissimi | quiete I. ianuarii, anno ultimae patientiae 89. Vita functi. | ADMODVM REVERENDO |

VIRO DOMINO AMBROSIO TELECZENO, | ABBATI ZABRDOVICENSI, LEGITIMO ILLIVS SVC | cessori et c. Domino amico meo instar patroni cum observantia honorando etc. | solatii loco offert et dicat | IACOBVS HANDL. GALLVS DICTVS C. | CANTVS | PRAGAE, EXCVDEBAT GEORGIVS NIGRINVS. | Anno M.DLXXXIX.

Potem sledi predgovor, koji precej na široko opisuje življenje umrlega opata Gašparja in se natanko ujema z rokopisom iz 17. veka „*Annales Zabrdovicenses*“ iz Ceronijeve zbirke v deželnem arhivu v Brnu. Za tem „*Eteostichon*“ in potem glasbotvor v 3 delih:

I. del, osmeroglasen, opeva z žalostjo smrt ranjkega opata;

II. del, osmeroglasen, čestita novemu opatu („*legitimo successori gratemur ovantes*“.)

III. del, čvetoglasen, opominja novega opata nekako na njegove dolžnosti do cerkve in do sveta; (*Ambrosi delecte Deo etc.*) opominja ga da naj bo tudi za cerkveno glasbo v pravem pomenu besede „*Ambrosius*“. — Konec tega III. dela je rokopisno izpopolnjen. Nahaja se — jedini eksemplar! — v zavodu za cerkveno glasbo v Vratislavi in je s pred omenjenim *Lib. I. Harmoniarum moralium* skupaj vezan.

Kot smo uže pred omenili, bavit se je Gallus prav do konca svojega plodnega življenja z izdajo velike cerkvene zbirke. Drugih za tisk pripravljenih umotvorov svojih ni mogel izdati, ker mu je nemila smrt 12. julija 1591. l. prestrigla življenje, gotovo na neboljšljivo kvar našemu narodu in vsej glasbeni umetnji. Zdi se, da je zapustil svoje premoženje, kolikor ga je bilo, in vse pravice bratu svojemu, Jurju. Vsaj popis zapuščine v muzikalijah vršil se je v prisotnosti njegovi. Iz tega je tudi lažje umevno, da ga pri prihodnji izdaji njegovih del zastopa ta rečeni brat v predgovoru.

1596 torej je prišel en zvezek novih madrigalov na svitlo z naslovom:

MORALIA | IACOBI HANDL | CARNIOLI MVSICI PRAESTANTISSIMI, QVINQVE, SEX ET OCTO VOCIBVS | CONCINNATA, ATQVE TAM SERIIS QVAM FESTI | vis centibus voluptati humanae accomodata, & nunc | primum in lucem edita. | TENOR. | Cum gratia & privilegio Imperiali pd annos decem. | NORIBERGAE, | In officina Typographica Alexandri Theodorici. | MDXCVI. | (1596).

Na obratni strani je stihotvor o smrti Gallovi v 17 vrstah od znaneega cesarskega venčanega pesnika M. Jurija Kyrolida a Karlsperga.

Na to sledi predgovor „*Amplissimo celeberrimoque veteris Praegae senatui, viris nobilissimis et clarissimis, dominis et patronis meis, honore ac observantia dignissimis*“ od brata skladateljevega, Jurija. Ondi pravi: „... *facinus, germano amore indignum putavi, si lucubrationes fratris interire, opusque a multis desideratum, oblivione sempiterna aboleri paterer*;“ in kmalo potem: „*me ipsius germanum et heredem*“ ... in „*ego supremam illius voluntatem exequor*...“ Tudi brat se podpisuje „*Georgius Handelius, Carniolus*.“

Knjiga obsega 47 glasbotvorov in sicer:

Št. 1—10 za 8 glasov; št. 11—29 za 6 glasov; št. 30—47 za 4 glase.

To delo sem do pičice prepisal v Augsburgu; ker pa tudi tukaj ni vseh glasov, dopolnil sem 1. tenor in 1. bas iz eksemplarja, kojega ima knjižnica viteške akademije v Liegnitz-i na Pruskem, in sicer popolno ohranjenega. Ravno sem pri delu, da spravim te umotvore v nove ključe, takt in v našo menzuro, in upam da bo zadonelo nekaj prekrasno divnih madrigalov pri velikem koncertu, kojega napraviti ali prirediti se je „Glasbena Matica“ v očitnosti zavezala. Razven dveh navedenih knjižnic imate popolne iztise tudi stanovska knjižnica v Cassel-u in občinska knjižnica v Zwickavi (na Saškem).

Toliko je ohranjenih pristnih tiskovin, kolikor sem jih sam videl in imel v rokah. Na poročila se ni zanašati; skušnja uči, da se mnogokrat na tako prilična vprašanja zelo malomarno in lehkomiseljeno odgovarja; tako n. pr. sem dobil iz Augsburg-a pred poročilo; a ko sem prišel tje, uveril sem se, da „*Moralia*“ nimajo vseh glasov; sreča je bila, da sem šel na Saško in na Prusko šele potem, kjer sem mogel dopolniti svoje prepise.

Rokopisna ostalina.

Nemogoče bi bilo, vse rokopisne zaklade, osobito nemških knjižnic opisati, če tudi le površno. Tega pa tudi ni potreba; najbolj avtentična za nas je gotovo vsaka tiskana skladba; kolikokrat da se po rokopisih ponavlja, na tem nam ni, če imamo glasbotvor tiskan pred seboj. To velja namreč o skladbah Gallusovih, ktere so večinoma, kot sem se prepričal šele iz tiskanih eksemplarov prepisane. Za motete velja ta trditev, skoraj bi rekel, brezpogojno; drugače pa je z mašami.

Brez dvojbe je Gallus zložil več maš, nego tiskano šestnajstvorico. To nam pové uže naslov: „*Selectiores quaedam missae*“.

Netiskanih stvari dobil sem kot sledi.

V Pragi ima c. k. vseučilišna knjižnica husitsk rokopis, pisan pred l. 1578; kajti tega leta bil je uže vezan. Vse je pisano od ene roke, in kot se zdi, tudi drugo za drugim v istem času. Knjiga je iz zbirke Jana Trojana-Turnowskega (sign. XI. B. 1. a b c). Žal da nedostaje tenorja. Na listih 281 (Alt) 286 (Bas) in 196 (Disk.) je ena maša Galova za 4 glase, super „*Levavi oculos meos*“.

Vratislavska mestna knjižnica ima v rokopisu preko uže tiskanih tudi netiskane maše in sicer:

1.) *Missa „Adesto dolori meo“*. Fol. 113 rokopisa od l. 1599., pisanega od Samuela Butschky-ja. — Partitura je v tabulaturi.

2.) *Missa „Apri la fenestra“* v rokopisu iz konca 16., in začetka 17. veka. Dovršen je l. 1629. Ima 6 glasov, sop. (= disc.) alt, 2. ten., bas, VI. voc. Številko ima v rokopisu 24.

3.) *Missa „Jam non dicam vos servos“* v rokopisu Simona, licencijata Olsenskega l. 1597 dovršenem. 4°. stran 110. štev. 20.

4.) *Missa 4 voc.* v rokopisu Butschkyjevem, št. 43. Ta maša je lahko natisnena; žal, da si nisem zabelježil teme, da bi mogel primerjati; za sedaj ne morem natančneje poročati.

Vratislavská knjižnica je sploh na rokopisih zelo bogata; ondi dobil sem v 24 rokopisih ne manj kot 116 števil, sevé večjidel uže tiskanih.

„*Veni sancte*“ za 4 glasove sem omenil uže pred, in čitatelji Glasbenika se bodo še spominjali male pravdice, ki se je vršila zaradi te motete. —

Monakovska kralj. državna in dvorna knjižnica ima 12 rokopisov, à le uže tiskane stvari. Isto tako je Berolin, Zwickau, Cassel, Brandenburg, Grimma, Eichstaedt, Lignitz, Görlitz, Brieg, Glogau, Stettin, Angermünde in tudi Ratisbona dobro založena s prepisi — a vse iz tiskanih virov.

Omenjati mi je le še dvojih meni znanih glasbotvorov kojih eden se nahaja v Schoendorfovi zbirki od l. 1610. na str. 6. „*Chimarrae tibi io*“. (Jacob Chimarraeus bil je miloščinar cesarja Rudolfa II., pozneje prošt Litomeriški, sočasnik Gallov in tudi dobro izveden v glasbi.) Drugodi ni nikjer natisnen.

Drugi se je pa zgubil; vsaj se mi do sedaj ni posrečilo dobiti ga uglasbenega. A v Pragi je zbirka mrtvaških pesem (*epicedia*), kjer je en tak „*epicedion*“ ohranjen, z izrečnim pristavkom, da ga je Gallus uglasbil. „*Hexastichon ejusdem (Salamonis Frenceli): Musicis numeris aptatum à Jacobo Hándl, Musico clarissimo*. Tu podam ves „*Hexastichon*“ — kajti glasbotvora skoraj ne bo več najti:

*O miserum, hoc tristiq̃ui vitam ducere saeclo
Cogitur in quo sunt omnia plena malis!
Ergo ubi Guilhelmus Pater Opperdofius orbem
Liquerat, Angelici vox fuit ista chori:
Fortunate senex, nostram pete laetius aulam,
Hic tibi jam pridem parta suprema quies.*

To je ona večkrat navedena „*Parentatio in funere D. Guilhelmi ab Oppersdorf, Pragae, 1587*. — Ta grof Oppersdorf bil je grajski načelnik in kamornik cesarja Rudolfa II. —

Inih glasbotvorov dosedaj nisem našel. — Opozarjati mi je pa nekatere nepremišljene izjave in lehkomiselnosti, ki bi v knjige ne smele. Tako n. pr. uči česki „Slovník naučný“ 3. del, str. 303, I. rida: „Veškerá jeho sebraná díla vydali tiskem v Anglicku Walsh a Arnold v 50 velkých dilech!“

Dasi je ta trditev gorostasna nepremišljenost, so vendar pri mojem prvem pohodu v Prago z vso resnostjo zavračali me na — njo. Skoraj ni treba praviti, da je to izdaja angleške „Society of Handel“, in da so to dela Nemca Jurija Friderika Händel-na.

Bolj zanimivo pa je to, da je veliki Händel od našega rojaka Handla porabil eno najkrasnejših in tudi naj bolj melodijoznih muzikaličnih mislij iz znanega „*Ecce quomodo moritur*“. Mesto „*et erit in pace memoria ejus*.“ je J. F. Händel nepredrugačeno porabil v svojem „*Funeral Anthem*“, kot se lahko prepriča vsakdo, komur je na razpolaganje kaka izdaja Händel-nova. V izdaji nemške „Händelgesellschaft“ od l. 1861. koja mi je ravno pri roci, se nahaja „*Funeral Anthem*“ v IV. zvezku, št. 11 in sicer je mesto vpleteno pri besedah „but their name (a njih imé). —

Istotako je graje vredna bedastoča, če beremo v Allg. deutsche Biographie (VIII. zvezek str. 346) „geboren zu Krain in Steiermark“ ali pa v Fétis-u „Biographie universelle des musiciens“ i. t. d. (III zvezek, article Gallus) „compositeur de grande mérite, né à Krain, dans la Carniole“^{*)} O vsem tem nam bo na drugem mestu še obširnejše spregovoriti. —

Popraviti nam je tudi poročilo Dlabaze-ovo in ž njim tudi „Drobtinice o Gallus-u“ (XIV. letn. 4. šte. april 1891. na str. 29) v marsikakem obziru. „*Motetta-Cantata* za 24 glasov in 4 zборе je, kot smo videli iz poročila, oddelek zbirke njegove, „*Opus musicum harmoniarum*“ in sta dva psalma. 149. in 150., ne pa le ena posebej izdana moteta.

„*Harmoniae variae 4 vocom*“ pač ni drugega nič, nego „*Harmoniarum moralium quibus heroica*“ etc. *admista sunt*“ samo da je površno navedena in nad to z napačno letnico. Nastopno, kar navaja Dlabacz je toraj le ponavljanje prvega, isto tako z napačno letnico. Uže davno sem hotel kontrolirati Dlabacza, pa mi ni bilo mogoče, ker ste mi tu le dve izdaji na razpolago, l. 1611 in 1625. Prva je Draudov ročni eksemplar; za vsakim tiskanim listom je en prazen list, na njem pa pripomenki in dopolnitve od Draudove roke. V tej izdaji omenja na str. 1206 „*Sacrae cantiones de praecipuis festis*. i. t. d. 4, 5, 6, 8 et plurium vocom, Noribergae 1597“ in „*Harmoniae variae*“, *Pragae 1591*. Od tod je v drugi izdaji vse to prepisal in sicer nahajam v izdaji leta 1625. Draudove knjige na str. 1614: „*Jac. Handi (sic!) Sacrae cantiones de praecipuis festis*“, i. t. d. kot zgoraj. Da se niti Draudij niti Dlabacz ni potrudil za originali, je vendar jasno; iz tega pa se tudi lahko sklepa, koliko vrednosti da imajo taka poročila. — Na str. 1625. nahajam potem „*Harmoniae variae 4. voc. Pragae. 1591.*“ pri Dlabaczu št. 4. in na str. 1636. *Jac. Handl, 4 voc lib. 3. Harmoniarum moralium*“ i. t. d. *Pragae 1591. Francofurti, ap. Steinium!* To je pri Dlabaczu št. 5. Torej v Pragi je prišla knjiga na svetlo in ob enem je v Frankobrodu tiskana! (Stein*ius*) bil je tiskar! Tu je izpustil Dlabacz številko 4. pred besedo *vocom*. Konečno nahajam na str. 1638. pri Draudiju: *Jacobi Handelii opera motetarum quae prostant omnia apud Stein, 1610*; pri Dlabaczu št. 6. — Mogoče je, da je Dlabacz porabil še kako poznejšo izdajo; o tem ne morem razsojati. Meni dosedaj ni nobena poznejših znana. Gotovo je pa, da je Draudij s svojimi poročili v „*Bibliotheca classica*“ zelo neklasično postopal, in je zaradi tega nezanesljiv in isto tako brez vrednosti, kot njegovi prepisovalci.

Po Dlabaczu prepisovali so potem i drugi, in tako so ostale napake in nedostatnosti do danes celó po kritičnih knjigah.

Nedostatkov, napak in nesrečnih izjav po vseh knjigah kar mrgoli, in ne pretiravam, če trdim, da jih je več, kot resnice. To vse zavrtni, popraviti in popravke z dokazi podpreti bo naloga obširnejšega spisa.

Bodi mi dovoljeno, tu še nekaj besed napisati o biografičnih drobtinich.

^{*)} To je samo na sebi pač indiferentno, ker si vsak lahko popravi napako; navajam pa te cvete zaradi tega, ker sledi potem v tekstu še več enakih nespametnosti, kojih si pa ne more vsakdo sam popraviti.

Zapuščinskega inventarja, kjer so ~~z~~apisane njegove zapuščine muzikalije, sem uže omenil. Ondi ima Gallus naslov „kantor pri cerkvi sv. Janeza na Bregu, sedaj Anenska ulica št. 210. Apsida cerkve še stoji, stranske stene so porabljene za hišno prezidavo; v kripti cerkve ~~se~~ ^{so} sedaj orglje na prodaj.“ *orglje*

Drugi podatki so: pisma in odloki škofa Stanislaja olomuškega, koje sem dobil še-le pri zadnjem posetu v Kromerizu. Ti so:

Zahvalno in darilno pismo za poslane glasbotvore 24./12. 1590., prepisano iz rokopisnega Cod. št. 29, ki slôve: *Copiarium litterarium missilium* i. t. d. z lista 94 b. —

Zahvalno in darilno pismo za poslane glasbotvore 15./11. 1586., prepisano iz rokop. Cod. št. 23 ki slôve: *Copiarium litterarium missilium latine conscriptarum etc.* z lista 128 b.

Pismo naročilno, duhovniku Hurtardu v Pragi, da naj Gallu izplača denar, kojega bo prinesel sêl; z lista 139 b istega kodeksa.

Najzanimivejši je pa prepis odpustnega dekreta iz Cod. št. 70 (*Copiarium litterarum patentium omnis generis* i. t. d.) od l. 1570 — 1591, z lista 217.; „*Testimonium fidelis servitii et demissionis ex Aula Jacobi Handeli Carnioli Musici.*“

Zanimivo je, da se v istem kopijaru na str. 87 odpušča nek „Michael Restel, Carniolus, tenorista, in sicer „*consanguineorum et patriae visendae desiderio ducto*“! Omenja našega rojaka tudi prošt praški, pesnik B. Pontanus a Breitenberg, v predgovoru knjige „*Patria, poemata sacra*“ kjer pravi, da je one latinske stihe, *ex tempore* napravil, koje je potem Gallus uglasbil povodom smrti opata Gašperja v Zabrdovicah.

Preostajajo nam le še podobe Gallus-ove.

Prva je rezana v les, zelo značilno risana, in je iz leta 1590.

Druga je tudi v les rezana, a slabejša; pod njo je 18 nemških stihov; l. 1593.

Tretja je posnetek po prvej, v baker rezana od Berke, a še slabejša kot druga. Berka je dobro staro podobo modernizoval; vse na njej je nekako zlizano, obraz je preveč pomlajen.

Toliko torej ob kratkem o mojih drobtinah o Gallus-u; kedar bodo vozli med posameznimi dogodki razvozlan, podal bom lahko svetu obširnejšo biografijo. —

Cerkvena glasba mora biti sveta.

Pri občnem zboru „Cecil. društva“ solnograškega dné 29. dec. 1890 imel je prefekt študij, g. dr. Hofmann cerkveni govor, v katerem je jako poljudno in prepričevalno obravnaval tvarino: Cerkv. glasba mora biti sveta, kajti svet je kraj, na katerem se vrši, svete so besede, sveto je dejanje (maša) in sveta je svrha. Mil. škofa, dr. J. Katschthaler-ja „k. m. Vierteljahrs-Schrift“ (1. sn. 1891) piše o ti propovedi, da bi bilo želeti, da bi jo slišali tisoč in tisoč ljudi — marsikateri predsodek in marsika-

tero ostro in nespametno govoričenje proti „cecilijanstvu“ bi potem ponehalo. Prav zato jo tu podamo svojim bralcem, dasi tudi vemo, da mrtva črka manj zdá, kot živa beseda. Za rek izbral si je bil g. govornik besede ps. 92, 5.: „Hiši tvoji se svetost spodobi, o Gospod, na večne čase.“

V mučeniških legendah prvih krščanskih časov beremo naslednjo dogodbo: Blagomisleč mladenič, ki je bil še pagan, pride nekdanj v rimski okolici blizu neke katakombe, t. j. blizu enega onih častitljivih krajev, kjer so v prvih krščanskih časih naši sovražniki svoje drage mrtve pokopavali ter v nevarnostih preganjanja službo božjo opravljali. In tu čuje oni mladenič iz daljave milo petje, katero se mu je dozdevalo kakor glasovi z nebes. Skrivnostnega pomena besedi sicer ni razumil, toda srce njegovo je bilo toliko prevzeto onih melodij, da je le-to petje povzročilo, da je paganski mladenič postal kristjan. — Kaj pa je bilo to nebeško petje? Bilo je petje kristjanov, ki so obhajali svete skrivnosti. In v resnici je bilo sveto petje, ker je dovedlo pagana k spoznanju in češčenju edinega pravega Boga. — Gotovo bode nam toraj z pomočjo božjo koristilo, ako najpotrebnejšo lastnost cerkvene glasbe, t. j. njeno svetost učimo. Predmet bodi nam toraj: cerkvena glasba mora biti sveta. To sprevideti ni težavno: kajti svet je kraj, kjer se glasba glasi; svete besede, katere naj cerkveno petje le poudarja; čez vse sveto je dejanje, katero naj cerkv. glasba poveljuje, in sveta tudi svrha, ki jo ima katoliška cerkev, kadar rabi glasbo pri službi božji. — Sv. Cecilija, varuhinja sv. cerkv. glasbe, prosi za nas!

I. Cerkevna glasba mora biti sveta; kajti svet je kraj, kjer se vrši. V prvih bukvah stare zaveze (Gen. 28, 11. i. d.) beremo to-le dogodbo: Mladi očak Jakob je bežal pred razsrjenim bratom Ezavom ter po trudapolnem potovanju zvečer se vlegel pod milim nebom k počitku; na trd kamen je položil k počitku svojo glavo in zdaj je imel prečudne sanje: Videl je lestvo stoječo na zemlji in s konico dotikajočo se nebes; angeli božji pa so hodili gori in doli po nji in Gospod Bog je stal vrh lestve tej obljubil revnemu ubežniku božjo svojo obrano in bogat blagoslov. Jakob, zbudivši se iz sanj, se prestraši ter pravi: „Kako strašan je ta kraj! Tukaj ni družega, kakor hiša božja in vrata nebeška; kajti „resnično, Gospod je na tem kraju.“ Svetega strahu prešinjen vstane Jakob in daruje Bogu. — Predragi! Kaj nam predočuje ta povest? Nedvoumno ste že uganili. Če je Jakoba sveti strah prevzel radi svetosti kraja, na katerem se mu je bil Bog v sanjah prikazal in je angele gori in doli hoditi videl: o kako sveta je potem vsaka hiša božja-katoliške cerkve! Da moremo odpreti oči duha, v resnici bi videli angele božje, ki prihajajo in odhajajo molit Gospoda angelov, pravega in živega Boga v zakrametu sv. Rešnjega Telesa. Videli bi nebesa odprta in nebeškega Očeta na vsako cerkev gledati z največim dopadanjem, ker se v vsaki katoliški cerkvi v resnici nahaja Oni, o katerem je Oče nebeški sam pričal: Ta je moj ljubeznjivi Sin, nad katerim imam vse dopadajenje. O katoliški cerkvi veljajo popolnem besede: Resnično, Gospod je na tem kraju! Tu ni družega kakor hiša božja in vrata nebeška. V katoliški hiši božji

je Jezus Kristus resnično in bistveno navzoč v presv. zakramentu; tu nam teče oni neusahljivi vir milosti, ki nam odpira nebesa. Resnično: kako strašan je ta kraj! Kako mora toraj vse, kar se v katoliški cerkvi godi, polno biti svetega strahu in spoštljivosti do Gospodarja te hiše. Glejte, vse je sveto v hiši božji: svet je altar; posvečene so posode, ktere rabi mašnik; sveta so oblačila, s katerimi se ogrinja; sveta je voda, s katero se pri vstopu v cerkev kropite; svete so podobe, dà, celo stene cerkvene so svete, kajti vse je blagoslovljeno in posvečeno po roki škofovi ali mašnikovi. Prav zato je tudi potrebno, da je glasba, katera se v cerkvi glasi in katera bolj, kakor vse drugo na nas vpliva, sveta; in ker se ona ne dá blagosloviti ali posvetiti, kakor druge vidljive reči, zato mora po vsi svoji vsebini, v vsih melodijah, nekaj svetega in nebeškega v sebi hraniti; ona mora biti primerna bivališču božjemu in svetosti hiše božje, kakor se je sv. oče Pij IX. v pismu z dné 16. dec. 1870 izrazil. Dà, kolikor je mogoče, mora cerkv. glasba podobna biti radostni pesmi sv. angelov in drugih izvoljenih božjih, ki v nebesih stojé pred prestolom Jagnjeta božjega in ga globokim spoštovanjem pozdravljajo: Svet, svet, svet je Gospod vojskinih trum; nebesa in zemlja so polna njegovega veličastva.

Zdaj pa sodite sami: Ali bi se ne onečastila hiša božja, ako bi se v nji glasila taka glasba, ki je popolnem svetna, ki bi se morda enako dala poslušati v gledišči ali celò na plesišči? In ako bi tudi takim melodijam podložili svete besede — posvetna ali poltena melodija bi že sama ob sebi oskrunila hišo božjo. Pojasnim si to z navadnim izgledom: Mislite si, da bi se na dvoru našega cesarja pela pesem, koje melodija je vzeta od pesmi, ki zasmehuje vladarja, in podložnike celò k uporú zoper njega hujška. Bi se li že samo popevanje te melodije navzlic lepemu patriotičnemu tekstu ne smatralo in kaznovalo kot razžaljenje veličanstva? Gotovo! — Ali toraj ni razžaljenje božjega veličanstva, ako se v cerkvi čuje melodija, katera sicer morda ima kak svet tekst, melodija sama pa je vzeta od lahkomiselné, ali celò nesramne pesmi, katera se prepeva po krčmah, v glediščih in še hujših krajih ter podanike Gospoda nebes in zemlje k uporú in izdajstvu nebeškega kralja, t. j. k lahkomiselnosti, samopašnosti, podlosti in grehu zapeljuje?! Da, vsaka glasba, katera nas na posvetno opominja, katera duhá, namesto k prestolu božjem, iz cerkve v gledišče vodi, — taka glasba oskruni sveti kraj, hišo božjo, kateri se spodobi svetost na vse veke.

2. Cerkv. glasba pa mora biti sveta še iz drugega vzroka; ona mora biti sveta, ker so besede svete, okoli katerih se melodija ovija kot njihova krasna obleka.

Ko je Bog na Sinajski gori izraelskemu ljudstvu deset zapovedi dal, bil je ves hrib z gostimi oblaki pokrit; strele so švigale iz njih, strašen grom je zemljo stresal, tako da so Izraelci vsi prestrašeni k Mojzesu klicali: „Ti govôri z Gospodom“; kajti niso imeli poguma izmisliti si besede, da bi je vseoblastnemu, svetemu Bogu govorili. — Predragi! Ako pomislimo neskončno veličastvo našega Boga, ki je med nami; ako si

predočimo svoje grehe in njih strogega sodnika, tedaj mora naše srce biti polno sličnih čutil, kakoršnih so bili Izraelci ob Sinajski gori. To je previdela sveta katoliška cerkev, izvoljena nevesta Jezusova, katera je brez grbe in madeža, in prav zato je nam položila besede na jezik pri onih najsvetejših dejanjih, pri katerih tako pristrčno z Bogom občujemo. Predpisala je namreč za bogoslužbena dejanja popolnem določene molitve in besede, katere so večinoma iz sv. pisma, tedaj iz ust božjih, vzete. Da pa te sv. besede tem presrčnejše izgovarjamo, je je sv. cerkev v glasbo oblekla, da so srca naša po melodiji tem bolj navdušena in da s tem večo gorečnostjo Boga molimo. Če toraj glasba svete besede, rekel bi, kakor krasna obleka obdaja in je še slajše pred božji prestol postavi, ali potem ni potreba, da je glasba sveta? Gotovo. Ali kaj porečete, ako bi kdo kip neomadežane Matere božje z obleko razuzdane gledališčine igralke ali nesramne plesalke obdal? Razsrdilo bi Vas in to po vsi pravici. Kaj naj si pa Bog misli, če se mu najsvetejše besede n. pr. sv. maše, katere so večjidel iz sv. pisma vzete, z lahkonomimi melodijami ovite, kakor z nesramnim krilom oblečene, pošiljajo? Pomislite le sami: Kadar s *Kyrie eleison*-om usmiljenja radi svojih grehov prosimo, ali bi marveč ne bilo zasmehovanje, ako bi te resnobne besede imele vetrast ali celo nesramen napev? Ali kadar v „*Agnus Dei*“ ponižno prosimo: Jagnje božje, ki odjemlješ grehe sveta, usmili se nas in daj nam mir; ali bi se ne glasilo kot zasramovanje, ako bi te besede spremljevala poskočna, mehkužna in nasladna melodija? Mari ni *Gloria in excelsis Deo* natančen snemek onega nebeškega veselja, ki se je nekdan nad Betlehemskim pašnikom glasilo, ki pa se je nezmerno ločilo od hrušča in trušča na plesišči? Tudi *Credo*-melodija mora biti taka, da z njo svojo sveto vero z večim prepričanjem spoznavamo. Petje *Sanctus*-a naj izraža ono globoko spoštovanje, s katerim angeli in svetniki Bogu neprenehoma kličejo: „Svet, svet, svet“. *Benedictus* po povzdigovanji bodi tak, da naša srca s sveto radostjo napolnjuje in mi na altari navzočega Izveličarja iz dna srca pozdravljamo: „Češčen bodi, kateri pride v imenu Gospodovem!“ Ako glasba s takimi mislimi in čutili um in srce navdaja, tedaj stoprav se vjema z onimi svetimi besedami, ki je rabi, tedaj stoprav sme stopiti pred prestol božji, ki ga je Najvišji med nami postavil na onem častitljivem kraju, kateremu se svetost spodobi na vse veke.

3. Toda najvažnejšega vzroka, radi katerega mora cerkvena glasba sveta biti, Vam, predragi, nočem dalje pridržavati. Vprašajmo se: „Kdaj, o katerem času in v katerih okoliščinah naj se glasba v cerkvi rabi?“ Sami že veste, da se glasba v katoliški hiši božji rabi le pri svetih dejanjih. Ker pa ni mogoče, da bi tu vsa ta sveta dejanja razpravljaj, naj zadostuje, da samo o sv. maši govorim, in rečem: Ker se glasba zlasti pri sv. maši rabi, zato je neobhodno potrebno, da je sveta, presveta. Odkar solnce zemljo obseva, ni ga še bilo svetejšega in strašnejšega trenutka, kakor je bil oni, ko je Sin božji na križi visel in umrl. Da to prav razumimo, pomislimo nekoliko, kaj da se je takrat godilo. Gosta, prečudna tema je pokrivala zemljo, tako da je pagansk modrijan zaklical:

„Ali zdaj umira kak bog, ali pa se bode svet podrl“. Zemlja se je tresla, na gori Kalvariji so skale pokale, grobovi so se odpirali ter vračali svoje mrtve. O, da smo bili takrat navzoči, da smo videli Izveličarja, vsega z ranami pokritega! Da smo slišali njegov mili klic: Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil? Da smo videli, kako je svojo presveto glavo nagnil in umrl; da smo se z lastnimi očmi prepričali, kaj so naši grehi povzročili: o, gotovo bi bili, kakor mnogi izmed židovskega ljudstva, na prsi trkali in so žalovali z Marijo in Janezom. Predragi kristijanje! — Kaj bi si bili mislili, kaj čutiti, ako bi bili židje, kateri so Kristusa križali, vsemu zasmehovanju in sramotenju še to pridali, da bi bili pred očmi umirajočega Sina božjega razuzdano plesno glasbo napravili? Sree Vaše bi bilo vskipelo svete jeze, in to po vsi pravici! — Zdaj pa dobro pazite: Naša sveta vera nas uči, da se pri sv. maši vse to godi, kar se je nekdanj na križi na Kalvariji godilo. Isti Sin božji se daruje na altarlji, ki je nekdanj na križi svojo predrago kri prelil v odpuščenje naših grehov. Razloček med daritvijo na križi in daritvijo na altarlji je, kakor sv. zbor Tridentiski nas uči, edini tá, da se je strašna daritev nekdanj krvavo vršila, zdaj pa se Kristus nič več krvavo ne daruje, toda isti Kristus dela popolnem isto, kar je za nas storil na križi. Zató pravi sv. Ambrozij: „Kristus sam se zdaj daruje po službi mašnikov, on, ki se je takrat na križi daroval“; in cerkveni očak sv. Krizostom pravi naravnost: „Na altarni mizi leži Kristus umorjen“. Učil se je tega od sv. aposlola Pavla, kateri je Korinčanom (I. Kor. 11, 26) pisal: „Kolikorkrat boste jedli od tega kruha in pili iz tega keliha, boste oznanovali smrt Gospodovo“.

O kako sveta je tedaj daritev sv. maše! Ni ga svetejšega dejanja na vsem svetu od obhajanja sv. maše; in prav zato je sv. katoliška cerkev vse porabila, da se ta daritev tudi prav sveto obhaja. Bogu so posvečeni njeni mašniki, posvečeno je skoro vse, česar se mašnik pri ti sveti slovesnosti dotika in kar nosi na sebi; zidali so najveličastnejše hrame božje, da se v njih ta daritev kolikor mogoče dostojno in sveto opravlja; človeške umetnosti so vse storile, kar je v njih moči, da poveličujejo to daritev.

Toda nobena izmed vsih umetnosti ni tako tesno zraščena s sveto daritvijo, kakor glasba. Glasba poje, kar mašnik moli; glasba to nadljuje, kar mašnik prične, n. pr. Gloria, Credo; in navadno se nijedna beseda več ne poje, katere bi Bogu posvečeni mašnik ali njegov strežnik v svetišči pri altarlji ne molil. O kako sveta mora torej glasba biti, ki je v toliko tesni zvezi s sv. daritvijo! — Vprašam tedaj: Ali se ne nahajajo v veliki zmoti oni kristijanje, kateri zaničujejo in zasmehujejo ono glasbo, ki jim ne daje one nasladne zabave, kakoršne si želé? Kaj? Ondi naj bi iskali kratkočasnosti in zabave, kjer Kristus ravno isto dela, kar je takrat storil, ko se je zavoljo naših grehov na križi daroval?! Smé-li glasba le količkaj posvetnega na sebi imeti, če je njen namen, poveličevati presveto daritev, sveto mašo? Ako bi nam bilo dano, Izveličarju gledati v umirajoče oko, brati z njegovega obraza neizrekljive muke njegovega presvetega srca: katerih in kakošnih pesmi bi si tu želeli? Svetih

ali posvetnih? Takih, katere nas h kesanju silijo, ali takih, katere nas k nasladnosti vabijo, katere naše misli od križa proč k posvetnemu veselju vlečejo? O gotovo le svetih pesmi, svete glasbe bi si želeli! — glasbe, katera nas le s svetimi mislimi, s svetimi čutili, s svetimi sklepi in s svetim kesanjem navdajati more; kajti le svetost se spodobi onemu svetemu kraju, kjer se opravlja „*tremendum sacrificium*“, t. j. strašna daritev, kakor Tridentski zbor sv. mašo imenuje.

In ako cerkvena glasba take učinke proizvesti more, potem tudi doseže svoj namen, svojo sveto svrho, za katero jo je sv. katoliška cerkev odločila.

4. Katera pa je ta sveta svrha? To naj Vam pové papež Janez XXII.: „Cerkvena glasba naj vernike k pobožnosti pripravlja in srca molivcev mlačnosti varuje“. In veliki cerkveni učenik, sv. Tomaž Akvinski pravi (Sum. theol. II. 91. a. 2): „Glasba se v cerkvi rabi, da človeška srca k Bogu povzdiguje in za Boga navdušuje“, in skoro z istimi besedami cerkveni zbor Tridentski navaja svrho cerkvene glasbe, ko pravi (Sess. XXII. c. V. de sacrif.): „Vse, s čemer je cerkev daritev sv. maše obdala (torej v prvi vrsti tudi glasba), je urejeno, da se duh vernikov k premišljevanju v sv. daritvi skritih, vzvišenih reči vzbuja“. Ali pa ima posvetna glasba lastnost, da doseže to vzvišeno svrho? Nikakor in nikdar! Prav nasprotno učini ona. Ona odvraca naše misli iz hiše božje proti svetu, à jih ne obrača kvišku, k Bogu. Ne da bi naša srca s kesanjem napolnjevala, marveč ja za posvetno veselje še bolj unema. Ako hoče torej cerkvena glasba doseči svojo vzvišeno svrho, ki ji je postavljena, potem mora biti tudi sama sveta. Da bode vredna veličastnega dejanja, ki ga ima poveličevati, tedaj mora zopet sveta biti. Da ne bode smešila onih svetih besed, katere spremlja, mora biti sveta; in da se smé glasiti v hiši Najsvetejšega, mora pred vsem sveta biti. Kje pa se nahaja taka sveta glasba? Edino le v sveti katoliški cerkvi. Svetost je toliko potrebna lastnost prave cerkve, da bi brez tega znamenja nikakor ne mogla biti cerkev Kristusova; prava cerkev ima Najsvetejšega za svojega ustanovitelja; milijone in milijone svetnikov šteje za svoje otroke, in do konca dni bode svoje ude k svetosti napeljevala.

Kdo more tedaj gotovejše razsoditi, katera glasba da je sveta, kakor sveta cerkev sama. Ker pa sv. cerkev od prvih krščanskih časov začeniši noter do našega slavno vladujočega sv. očeta Leona XIII. po cerkvenih zborih in ukazih n. pr. koralno petje vedno priporoča — mari to ni velikanska predrznost, ako kdo to pravo cerkveno petje načeloma zaničuje ter zametuje češ, da ni več za naš čas? Bi-li se ne smelo reči, da tak ošabnež hoče sveto nezmotljivo cerkev poučevati in mojstrovati, da je tedaj taka trditev zlobna prevzetnost? — Katera glasba je torej sveta? Ona, katera določbam in ukazom svete cerkve ustreza; vsa glasba pa, katera se ne drži cerkvenih določb in je oholo prezira, nosi na čelu vtisnjen nezmotljivi znak posvetnosti in nesvetosti.

Zdaj pa čujte in dobro premislite! — „Cecilijino društvo“ je prevzelo prav to nalogo, da cerkvene določbe, dotikajoče se cerkvene glasbe,

kolikor mogoče natančno spolnuje. Zato ono hoče le latinske pesmi pri onih svetih dejanjih, pri katerih jih sv. cerkev zahteva; ono poje vse, kar cerkev zahteva, da se poje; ono ne rabi glasbenih instrumentov, kadar je sv. cerkev prepoveduje; ono skuša vse posvetno, nesveto in gledališčino iz cerkve odpraviti. Zato pa je Cecilijino društvo v malo letih svojega obstanka še toliko storilo za posvečenje hiše božje in je radi tega pri sv. očetu Pij IX. in Leonu XIII. največje priznanje našlo ter od nju mnogo bodrila prejelo. Torej je za vse, katerim je čast božja in blagor duš pri sreči, sveta dolžnost, to društvo kolikor mogoče podpirati in skrbeti, da se razcveta in rase Bogu na čast in neumrjočim dušam v blagor. In če se, kakor pri vsakem človeškem delu, tudi v naporih Cecilijinega društva, kake nepopolnosti pritaknejo, potem moramo gledati, da ne bodemo dobre stvari radi tega grdili, marveč po svojih najboljših močeh si prizadevati, da se pomanjkljivosti in nepopolnosti odstranijo. Naj bi torej v prvi vrsti oni, kateri kot nada sv. cerkve dozorevajo, naj bi zlasti kandidatje duhovskega stanu smatrali za svojo sveto dolžnost, dà, za svojo srčno stvar, iz vse moči delati na to, da se v sveti hiši Gospodovi glasi edino sveta glasba!

Le še kratka beseda Vam, katoliški cerkveni pevci! Kako vzvišena je Tvoja čast, katoliški cerkveni pevec! Ako si šteješ v največo čast, da smeš peti pred Nj. veličanstvom, pred cesarjem; o koliko neizmerno večje je odlikovanje, da Ti je dano prepevati v dvoru kralja vsih kraljev, pred prestolom božjim vpričo angelskih trum! Cerkevni pevec more dalje opravljati nekako apostolstvo; s svetim, pobožnim petjem more pomôči, da se duh vernikov k Bogu povzdigne, da se njih sreča s svetimi mislimi, nebeškimi željami in sklepi napolnijo! Kako čist in pristen pa mora biti njegov namen: Bogu dopadati, à ne ljudem! Pred vsem, katoliški cerkveni pevec, ne pozabi opomina cerkvenega učenika: „Kar usta pojó, tega bodi tudi srce polno; da zamoreš sveto peti, treba, da sveto, t. j. v resnici krščansko živiš“.

Ako boste, katoliški cerkveni pevci, s tako čistim namenom, s pobožnim srcem peli Bogu na čast in dušam v blagor; ako bodete vsi, krščanski poslušalci, po svojih močeh sveto cerkveno petje gojili in podpirali, potem boste kedaj vredni poslušati ono krasno petje, o katerem sv. Pavel pravi: „Nobeno uho ni slišalo, kar je Bog onim pripravil, ki ga ljubijo“.

Naj sv. devica Cecilija, katera s drugimi sv. devicami v nebesih za Jagnjetom božjim hodi in ono divno pesem prepeva, katero le čisti morejo peti, naj sv. Cecilija, mogočna zavetnica svete cerkvene glasbe nam vsim milost izprosi, da bodemo Jagnje božje tu na zemlji s svetim petjem častili in ga kedaj ondi gledali in preslavljali na vekov veke. Amen.

D o p i s i.

Iz Ljubljane. Tristoletnica Jakoba Gallus-a. Dné 12. julija t. l. je bilo ravno 300 let, ko je naš slavnoznani rojak, cerkveni skladatelj Jakob Gallus zatísnil oči. Ta tristo-

letnica njegove smrti praznovala se je dozdej le v stolni cerkvi ljubljanski omenjeno nedeljo po dokončanem govoru preč. g. P. Klinkowströma, kjer so peli krasno mašo njegovo, nedavno najdeno v licejski knjižnici ljubljanski. Maša je 6glasna (2 soprana, 1 alt, 2 tenora in 1 bas) in večinoma v slogu „poliphonije“ sestavljena. Vsak glas samostojno nastopa in se pregiba; zato je pa tudi izpeljava težka; to vsakateri vé, ki se peča s tako glasbo. Po dokončani odpeti maši sem si mislil: Gospod Foerster in njegov pevski zbor (okoli 50 pevcev in pevk) sta nalogo svojo izvrstno in gotovo tudi v občno zadovoljnost rešila; kaj takega nisem še slišal, odkar sem bil v Gradcu leta 1876. pri šestem občnem zboru Cecilijinega društva. (Tudi letos bo v Gradcu 24., 25. in 26. avgusta zopet takšno zborovanje, kjer se bodo slišali krasni umotvori. Naj bi se jih veliko udeležilo teh predavanj!)

Maša je napravila velik vtis na mene in na vse, kateri ljubijo pravo cerkveno glasbo. Bilo je, kakor bi poslušal lep govor, ko človek želi: O da bi le še ne nehali!

V tej maši je veliko lepote, vendar pa mi je najbolj ugajal in me očaral pri „gloria“: „Cum sancto Spiritu in gloria Dei Patris. Amen.“ Zlasti „amen“ učinil je velikansk vtis. Bil sem — odkrito govorim — do solz ginjen. Podili pa so se tudi glasovi, kakor valovi, kedar je velik vihar, katerega sem letos skoraj dva dni poskušal.

Krasna sta bila tudi: „Et incarnatus est (homophon, poprej seveda je bila poliphonija) in „non erit finis.“

„Benedictus“ kakor tudi „Kyrie“ sta bolj mirno in pobožno sestavljena.

Ko so peli „Agnus Dei“, mislil sem si: Da bi le še kaj časa trajalo.

Naj bi se ta maša večkrat ponavljala. Želeli bi bilo le, da bi se bil „introit“ ponavljal, „communio“ ne recitiral in „graduale“ ves koral spel, (prvi verz se je zopet recitiral). Sploh se je opazilo, da je g. pevovodja pozornost bolj obračal na Gallusovo mašo, ne toliko na koral.

Vendar vsa čast g. Foersterju in njegovemu pevskeemu zboru, Jakobu Gallus-u pa večni mir in pokoj!

P. Angelik Hribar.

Razne reči.

— XIII. občnega Cecil. zborovanja v Gradcu dne 24., 25. in 26. avg. t. m. (ki smo ga že v 6. šte. C. Gl-a obširneje omenili) se bode baje več slovenskih cecilijancev udeležilo. Vspored zborovanja je našim bralcem že znan. Treba še, da izvedo pogoje udeležbe, kakor je v. č. g. prelat Alojzij Karlon, načelnik pripravljalnega odbora, po časnikih razglasil. Tê-le so: Občno zborovanje obsega: 1) Službo božjo; 2) zborovanje društvenikov samih; 3) slavnostno zborovanje; 4) zabavne shode. — Služba božja je, kar se samo razume, vsakteremu brez vstopnice pristopna; zborovanj društvenikov samih se smejo le udje Cecil. društva udeležiti in velja društvena sprejemnica za vstopnico. Slavnostnega zborovanja in zabavnih shodov se lahko vsak udeleži, kdor si kupi vstopnico kot udeležnik. Taka vstopnica (Theilnehmerkarte) stane: 1) za neude 1 gl. 80; 2) za društvenike 1 gl.; 3) za društvenike, ki so ob enem pevovodje in organisti, 60 kr. — Vstopnica se glasi na imê. Kdor zgoraj omenjeni znesek pod napisom: Buchhandlung „Styria“ in Graz pošlje, dobi vstopnico po pošti; kupi se pa tudi lahko v Gradcu pri trgovci z muhalijami g. Karl Tendler-ji do 26. avg. kot zadnjega dne zborovanja. Kdor si želi stanovanje že naprej preskrbeti, naj naznani to bukvarni „Styria“ vsaj do 15. avgusta; le-ta mu pošlje ali pa izroči karto za stanovanje. Tudi karte za banket se dobivajo v bukvarni „Styria“ ali pri K. Tendler-ji proti plači 1 gld. 20 kr. za kuvert. Banketne karte se po banketu restavratêrju mestu denarja izročê. Znižanih cên za vožnjo po železnicah ni bilo mogoče dobiti.

— O binkošti t. l. imeli so profesorji avstrijskih učiteljskih na Dunaji svoj prvi shod. In tû je znani vodja dunajskega pedagogišča, dr. Hannak predlagal, naj se na učiteljskih učna tvarina omeji; da igranju na klavirji in orglah tudi ni prinesel ta gospod, razume se samo ob sebi. Ministerstvo za pouk in bogočastje je stoprav pred malo meseci v hvalevrednem razglasu opomnilo šolske oblasti na žalostno stanje cerkvene glasbe v današnjem času ter zaukazalo skrbeti za to, da se zboljša. Ker je cerkvena glasba na tako nizki stopnji, je-li torej umestno, mero glasbenega izobraževanja bodočim učiteljem-pevovodjem z omejitvijo orgljanja le še bolj krajšati? Ako se ima, kakor ministerski razglas po pravici zahteva, v prihodnje po cerkvah vokalna glasba bolje gojiti, potem morajo tudi orgle do večje veljave priti in prav zato bi se moralo po učiteljskih pouk v orgljanji še bolj razširiti.

Pridana je listu 8. in 9. šte. v. prilog.

Odgovorni vrednik lista Janez Gnjezdá. — Odgovorni vrednik glasb. priloge Anton Foerster. Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska R. Milic.